

Året uden sommer

En original og gennemresearchet bog om den norske tragedie i sommeren 2011 samler op på alle relevante aspekter. Også dem, der afspejler retspsykiatriens umulige rolle.

O rker man? Det spørgsmål stiller man sig beklageligvis, når mediemaskinen har kørt én træt og et ganske vist relevant emne har fyldt så insisterende længe, at vi næsten ikke kan forholde os til det mere.

Men sidder man så med den norske socialantropolog Erika Fatlands "Året uden sommer" foran sig og læser sig bare en enkelt eller få sider ind i det, der er beretningen om begivenhederne i Norge 22. juli 2011: angrebet på regeringskvarteret, massakren på Utøya, Breivik selv – så lægger man sine forbehold til side. Dette er *ikke* genbrug, der er ikke den samme historie fortalt på ny, det er historien fortalt, forstået og analyseret forfra, indefra og originalt.

Originalitet og metode har forfatteren med sig fra en tidligere udgivelse om gidseldramaet i Besland i 2004 (da. "Englebyen", 2012), som hun indsamlede materiale til igennem syv år. Vildt imponerende er det, at den grundige bog om det norske terroranslag, mere end 300 sider, lå færdig allerede i efteråret 2012. Nu foreligger den i en dansk udgave, udsendt af Lindhardt og Ringhof.

Hvorfor læse om Utøya? spørges der på omslaget. Svaret er dels, at det skal man, fordi bogen har format og er velfortalt ud over det sædvanlige, dels at den rækker langt ud over vidnesbyrdene fra Utøya, men er en nærmest komplet beskrivelse af de aspekter, der indgår i og omgiver de tragiske hændelser.

Den ensomme ulv

Alt begynder med fakta, så vi snydes ikke for dato og klokkeslæt – "Kl. 15.25.22 detonerede bomben" – bombebilens registreringsnummer, Breiviks rute ad E16 mod Hønefoss, afstanden fra anløbsbroen til Utøya osv. Dette ikke som et banalt fortællekneb, men for at sætte scenen for en skildring, der giver det minutløse og detaljerede betydning.

Med dette på plads er vi som læsere med forfatteren rundt i

hele Norge, hvor vi i zoomer tæt ind på hendes interview med overlevende og pårørende. Der krydsklippes til scenerierne, som de opleves på øen, så vi som læsere forstår de efterfølgende reaktioner. Stærkt virker også eksempler på de mobilsamtaler og sms'er, der udveksledes i de afgørende timer. Her handlede det om liv og død, om telefonen var sat på lydløs.

Særligt vedkommende er det, at disse historier sættes ind i den store sammenhæng: Breiviks handlinger i lyset af den internationale højreekstremisme, med ikke alene linjer til, men forfatterens besøg på Malta, hvor en af Europas mest islamfjendtlige skikkelser bor.

I det hele taget har forfatteren i høj grad rejst sig til sin bog og således foretaget centrale besøg og interview i USA, hvor der er stor viden samlet om "den ensomme ulv", altså soloterroristen, som måske gerne vil give det udseende af at være en del af et storstilet netværk, men reelt handler på helt egen hånd. Breiviks netværk fortøner sig i hvert fald i tågerne. Også bombningen i Oklahoma og skoleskyderierne både i USA og Europa sættes ind i en overbevisende ramme: Fatland skriver ikke sine kilder af, men opsøger dem.

Speciel interesse for psykologer påkalder afsnittene om retsagen og de psykiatriske udredninger af Breivik sig. I løbet af den ti uger lange retssag blev ikke mindre end syv diagnoser trukket frem fra diagnosemanualerne. Forfatteren konkluderer: "At sige, at retspsykiatrien og det retspsykiatriske miljø er kommet uheldigt ud af det hele, er næppe nogen overdrivelse." Det vidner om bogens niveau, at denne stilfærdighed ikke synes tænkt ironisk, men munder ud i en nøgtern konstatering af, at der med sagen er lagt op til efterfølgende debat både om retspsykiatrien og om straffelovens definitioner.

Bogen er et blændende godt udgangspunkt for den debat, vi nu ser udspille sig. ■

Jørgen Carl

BOGDATA

Erika Fatland: "Året uden sommer". Lindhardt og Ringhof, 2013. 330 sider. 300 kr. indbundet.